

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

TRST - 29. januarja 1985
Leto XXXVII. - Štev. 1
Petnajstdnevnik - Quindicinale
Abbon. postale - Gruppo II/70
300 lir

Pomen majskih upravnih volitev za slovensko narodno manjšino

Pred nami so majske upravne volitve. Nova volilna kampanja se je pričela že te dni, vsaj na vsedržavni ravni, kjer vladne stranke upajo na «revanšo» za lanski uspeh komunistov na evropskih volitvah.

Stvari so jasne. Demokristjan De Mita pravi Craxiju, da bo podprl njegovo vlado do pomladi. Če bo hotel ostati v Palači Chigi tudi po tem roku, bo moral plačati višjo najemnino. Drobiž za to kupčijo pa naj bi bile uprave velikih italijanskih mest, kjer je bila KD celih deset let v opoziciji. Za KD je izguba krajeвне oblasti usodna tragedija, saj ji je levičarski uspeh 15. junija 1975 presekal klientelistično vkoreninjenost v družbi. Zato se trudi, da bi jo čimprej dobila nazaj. Izsiljevanje socialistov je stalnica v zadnjih letih, sedaj pa PSI popušča tudi zato, ker upa na večjo strpnost pri obravnavi «moralnega vprašanja» na krajevni ravni. Primer Turina je zgovoren, saj je komunistični župan Novelli prijavil sodišču korumpirane odbornike (skoraj vsi iz vrst PSI) in tistega, ki jih je podkupoval. Turinski komunisti si niso pomišljali spraviti na zatožno klop tudi svojih članov, saj so bili moralno strogi predvsem do samih sebe. To ni šlo v račun turinski PSI, ki je v zadnjih dneh prekucnila položaj in oblikuje petstrankarsko koalicijo z demokristjani in laiki.

Milanski župan Tognoli obljublja, da bo vrgel komuniste iz občinske uprave, če bo skupaj z laiki imel vsaj 40% glasov. V Rimu se demokristjani že muzajo ob misli, da bi se utegnili vrniti na Kapi-tol.

Zanimanje za usodo krajevnih in deželnih uprav je torej upravičeno veliko. KPI poudarja, da so krajeвне uprave preizkusni kamen alternativnosti naše politike, ki se kaže predvsem v vsebini in uresničenih programih, da moralnosti ne poudarimo še posebej. Pošteno upravljanje pomeni namreč tudi to, da vemo kaznovati nepoštenost in ji ne odpuščamo v imenu «višjih strankarskih interesov».

Že danes poudarjamo, ker mislimo, da mora preiti v meso in kri vsem občanom: majske upravne volitve morajo potrditi moč komunistične partije, sicer bodo šle napredne uprave po gobe in z njimi tudi možnosti ustvarjanja alternativne, demokratične, poštene politike v državi.

Stojan Spetič

Povsod, kjer je mogoče, bomo prosili občane, naj nam zagotovijo absolutno večino glasov. Pa ne zato, ker bi radi vladali sami, totalitarno. Prav nasprotno, skrbi nas, da bi čimbolj razširili podlago upravno-političnih koalicij v občinah in deželah, vendar želimo tudi poudariti njihovo samostojnost, ki izvira iz neposrednega stika in odgovornosti do ljudi. V nasprotnem primeru bodo krajeвне uprave le drobiž za rimsko mešetarjenje med vladnimi strankami.

V naših krajih bomo glasovali v sko-

raj vseh slovenskih občin tržaške, goriške in videmske pokrajine.

V Benečiji

V Benečiji in Reziji je bistvenega pomena, da ohranimo koalicije naprednih demokratičnih sil, ki so prišle do izraza na prejšnjih volitvah preko «občinskih list». Kjer je mogoče, jih bomo skušali še razširiti, da bodo učinkovita alternativa dosedanjemu demokrščanskemu monopolu. Vsi vemo, kako blagodejno je vplivalo že to, da smo demokristjanom pred petimi leti izrgali nekaj občinskih uprav in med njimi največjo, Špeter Slovenov. Vse je zadihalo. Razvi-

Se res nekaj premika?

Ožja delegacija senatne komisije je morala te dni, po večkratni odložitvi, obiskati našo deželo in vse tri pokrajine, kjer živimo Slovenci. Takoj zatem bi morala komisija sprejeti v Rimu enotno slovensko delegacijo, ki ji bo pojasnila svoje gledanje na problem globalne zaščite.

Medtem se Craxi in Andreotti odpravljata v Beograd, kjer bosta brzkone načela tudi naše manjšinsko vprašanje.

Kazalo bi, torej, da se nekaj vendarle premika. In vendar nas te vesti ne navdajajo s pretiranim optimizmom. Prevečkrat smo se opekli, da bi tokrat peli od zmagoslavja.

Predvsem zato, ker je deželna KD objavila takoj svoje stališče in opozorila vlado, naj se pretirava s concessionski Slovencem. V mislih ima najbrž Benečijo, kjer se njene Poturice spet oglašajo s sramotnim izzivanjem.

Tako se lahko dogaja, da KD spet vsiljuje vladni zakonski osnutek, za katerega je Craxi obljubil enotni delegaciji, da ga ne bo predložil. Posl. Coloni celo zahteva na tržaškem kongresu svoje stranke, naj PSI umakne svoj zakonski predlog!

Predsednik tržaške pokrajine Marchio (LpT) pa poudarja rimskim senatorjem, da «manjšini ne gredo privilegiji», da jo je «potrebno prešteti», da «ne maramo bilingvizma» in podobno. Vse «v imenu koalicije». SSK ima v tržaški pokrajinski upravi odbornika, ki je hkrati pokrajinski tajnik SSK v Trstu. Potiho je protestiral, a ni sprožil krize, kot bi si pričakovali. Stolčki so važnejši od usode naše manjšine!

Socialisti so očitno prešibki, da bi kljubovali pritiskom krščanske demokracije. Za to bi potrebovali enotno fronto na levi, a se je PSI brani, kjerkoli more. (Na krajevni ravni je še SSK, a pomeni manj kot nič, čeprav sodeluje v vseh vladnih kombinacijah. Njena podrejenost demokristjanom je namreč tudi njen glavni handikap).

V teh pogojih moramo nadaljevati enoten boj za naše pravice, ki nam jih na vsakem koraku skušajo odvzeti ali omejiti, kot dokazuje tudi primer s tržaško pošto.

Potrebno je, da skupaj z italijanskimi demokrati in naprednimi kulturnimi krogi preprečimo strupene špekulacije nacionalističnih krogov, ki so na preži in se že oglašajo.

la se je bolj živahna dialektika med ljudmi in strankami. Občani v Benečiji so spoznali, da je mogoče tudi po drugačni poti. Za boj slovenske manjšine pa je temeljne važnosti že to, da so nove občinske uprave potrdile občutljivost za problem Slovencev. Nalile so čistega vina v posode, kamor je desetletja točila svojo nacionalistično, hiperpatriotsko brozgo demokrščanska oblast. Nismo pozabili, kako strumno so korakali demokrščanski župani iz Benečije v Rim in na vsakem koraku prisegali, da v videmski pokrajini ni o Slovencih najmanjšega sledu.

Tudi sedaj nekateri beneški demokrstjani, domače Poturice, skušajo obnoviti svojo oblast predvsem z ustrahovanjem. Že kažejo, kaj nameravajo storiti, če bi jim bila dana možnost, da obnovijo svoj stoodstotni monopol. Pismo župana iz Šentlenarta rimski vladi je v tem smislu zgodovinski dokument, ki bi ga morali prebrati tudi tržaški in goriški Slovenci, zavezniki krščanske demokracije.

Naše upanje, v trenutku, ko je usoda Benečije v ospredju vse razprave o globalnem zaščitnem zakonu, je predvsem v teh beneških občinah, v možnosti širjenja demokratičnih laičnih, alternativnih uprav, ki ne bodo ne »rdeče« ne drugačne, pač pa predvsem »svobodne« in domače. Kajti v Benečiji velja, da upravam naprednih občinskih list nihče ne more očitati, da so odvisne od zunanjih političnih faktorjev. Drugače bi bilo, če bi župani in občinski odbori ostali le slepo orodje v rokah videmske krščanske demokracije in Slovincem nenaklonjenih krogov.

Upati je zato, da bo beneškim Slovincem in furlanskim demokratom uspelo premostiti morebitne razlike in posebne interese, ker sta enotnost in širina pogoja za zgodovinsko zmago, ki odločno presega ozke meje ene ali druge občine, ene ali druge beneške doline.

Na Goriškem

Tudi na Goriškem se večina Slovencev izraža preko enotnih občinskih list, ki združujejo komuniste, socialiste in neodvisne. Tudi tako potrjujemo svojo težnjo po enotnosti, mimo siceršnjih političnih ali strankarskih razlik. V tem smislu so prva povojna leta že zdavnaj pozabljeni. Na Goriškem, v Trziču, na Laškem so napredne uprave predvsem jamstvo enakopravnosti slovenskega prebivalstva tam, kjer je manjšina in samouprave tam, kjer je večina, kot v Doberdolu, Sovodnjah in Števerjanu.

Povsod se SSK z vso ostrino zaganja proti tem upravam in se pri tem ne poslužuje svojih naravnih pravic opozicijske stranke, pač pa trdi, da je edina »slovenska, neodvisna, demokratična«. V resnici je prav nasprotno. SSK je na Goriškem čvrsto vključena v demokrščanski in levosredinski sistem oblasti in nima niti toliko svobode, kolikor si jo jemljejo drugi napredni Slovenci, ki sicer sodelujejo v levosredinskih odbori s KD v mestni in pokrajinski upravi, a se ne branijo enotnega nastopanja v okoliških občinah. V okoliških občinah,

predvsem v Števerjanu, je SSK le «longa manus» krščanske demokracije in njenih interesov. Zato se nam zdi pomembno, da ob poslabšanem političem vzdušju potrdimo zares domače, slovenske in napredne uprave v Doberdolu in Sovodnjah, v Števerjanu pa ustvarimo možnost, da se sile združijo v skupno upravljanje, brez hipoteke in vsiljevanj »zunanjih« sil. V Števerjanu je namreč izbruhnila upravna kriza prav zaradi poskusa pokrajinskih voditeljev SSK, ki so hoteli vsiliti svojega kandidata na mesto dotedanjega župana, ki je tudi bil iz njenih vrst. Bile so še druge okoliščine, ki so podžigale govorice in kvante tudi izven pokrajinskih meja. Sedaj je najbrž napočil čas, ko naj Števerjanci postavijo na noge domačo enotno upravo.

Na Tržaškem

Položaj se na Tržaškem ločuje samo po tem, da obstaja v devinsko-nabrežinski občini izjemna koalicija strank, za katere glasujejo Slovenci. Enotnost, ki je ni bilo mogoče uresničiti drugje, je v Nabrežini nastala po sili razmer. KPI, PSI in SSK upravljajo skupaj to sicer zapleteno občino, kjer ne manjka težav. Devinska-nabrežinska občina je imela v svoji zgodovini izmenične uprave. Najprej so bile zgolj slovenske, po množični naselitvi istrskih beguncev pa sta se SSK in PSI povezala z demokrstjani. Levosredinska uprava v Nabrežini je bila namreč pogoj, ki so ga demokrstjani vsilili SSK, da je lahko vstopila v tržaške odbore in sistem »demokrščanskega podvladja«.

Sedanja uprava treh strank (KPI, PSI, SSK) je bila uresničljiva predvsem zaradi velikega uspeha leve in predvsem KPI na upravnih volitvah pred desetimi leti. SSK se je morala sprijazniti, da niso bile več mogoče koalicije z demokrstjani. Po nekaj letih je celo vstopila v občinski odbor.

Sedaj je devinsko-nabrežinska občina spet na prepihu. Demokrstjani ne prikrivajo želje, da bi se je spet polastili. Zato bi bili pripravljene prepustiti kandidatu »Slovenske skupnosti« tudi mesto župana, če bi njegova stranka sprejela zamenjavo zaveznikov in sestavila novo upravo, ob podpori domačih »melonov«. Da se o tem veliko razmišlja, priča tudi pisanje o nabrežinskem položaju po znani polemiki o slovenskem nastopu župana tov. Fonde pred angleškim prestolonaslednikom.

Nabrežincem mora biti povsem jasno, da je učvrstitev KPI edino jamstvo za nadaljevanje izkušnje enotne uprave. Zmaga SSK ali PSI bi namreč povečala možnost preobrata, saj se ne eni, ne drugi niso jasno izrekli o tem, kaj nameravajo storiti po volitvah z glasovi, ki jih pričakujejo in terjajo od volilcev.

V Zgoniku in Repentabru bomo potrdili dosedanje napredne uprave, ki so izpolnile pričakovanja in uresničile, kljub finančni stiski, zastavljene delovne programe.

V Dolini je cilj KPI utrditi in razširiti absolutno večino, ki je še vedno edino

jamstvo, da bo mogoče upravljati s sodelovanjem drugih strank, predvsem socialistov. Sicer bi bili izpostavljeni možnostim izsiljevanja in nestabilnosti, kakor v Nabrežini. Dolinska občina je za Slovence tem važnejša, ker je pač največja na našem ozemlju in tista, ki so jo zaman skušali uničiti z razlašanjem. Dolina je pričevanje naše kljubovanosti in ustvarjalne zagledanosti v bodočnost. Je tudi zgled, kako zglejajo urejeni enakopravni odnosi med Slovenci in Italijani, kaj pomeni, ko komunisti govorimo o »kulturi sožitja«.

Končno so tu Milje, kjer moramo napreči vse svoje sile, da zagotovimo enotni napredni Frausinovi listi absolutno večino. PSI je v Miljah že odtegnila svoje sodelovanje in ni tajnost, da bi le peščina glasov zadostovala za zgodovinski preobrat.

Za Milje lahko rečemo, da je levičarska uprava edina, ki je zagotovila slovenskemu prebivalstvu v občini enakopravnost in vloga subjekta lastnih pravic. Odnos med občino in društvom Slovencev je zgled, kako je mogoče urejati ta vprašanja povsod, kjer živimo. Značilno je, da višjim oblastem ni bilo po godu, kar je miljska občina delala za enakopravnost Slovencev. Deželni nadzorni organi so zavračali sklepe, s katerimi je občina najela tolmača za slovenščino. Uspelo pa ji je urediti središnji slovenski šolski center (kljub nasprotovanju italijanskih nacionalistov) in dvojezične krajevne napise.

Pomislimo samo za trenutek, kaj bi se lahko zgodilo z Miljami, če bi Frausinova levičarska lista izgubila večino in bila prisiljena preiti v opozicijo. Ni tajnost, da je KD v svojem »zakonu« o pravicah Slovencev najprej vključila Milje v seznam dvojezičnih občin. Sedaj, ko se ji je povečal apetit in upa, da bo v tej občini zavladovala, pa je Milje prečrtala na tem seznamu in ga vključila v drugi seznam, se pravi med občine, kjer Slovenci nimamo vnaprejšnjih pravic. Niti pridobljenih v preteklosti. Po domače povedano, KD bi ravnala v Miljah, kakor ravna v Trstu... Nam je slika jasna?

V Miljah se vsi Slovenci, brez razlike, spoznavamo v Frausinovi listi in njenih kandidatih. Je tudi edina, ki je Slovincem zajamčila ustrezno zastopstvo v občinskem svetu in odboru.

Zadnjo novost je iz melonarskih vrst. Lista za Trst predlaga namreč »liston« vseh sredinskih strank v okoliških občinah. Gre ji predvsem za to, da levici iztrga Milje in Nabrežino. Nevarnosti se kopicijo, čeprav so socialisti odbili predlog LpT. Glas za KPI bo v tem smislu jamstvo, da se tržaškim listarjem prepreči prodor na Kras in v demokratične občinske uprave preko svojih »trojanskih konj«.

Majska odločitev bo za Slovence, povsod v deželi, izredno pomembna. Še nikoli prej nismo potrebovali toliko razsodnosti in politične občutljivosti, kot sedaj, ko bo od našega majskega glasu odvisno, v kakšnih pogojih bomo nadaljevali bitko za enakopravnost.

Stiska slovenskih šol v Gorici

O vprašanju prostorov namenjenih slovenskim šolam v goriškem mestnem središču teče že več let široka razprava, na žalost besedam niso še sledili konkretni posegi. Dejstvo je, da so v mestu Gorici v vseh povojnih letih zgradili eno samo poslopje za šole s slovenskim učnim jezikom, in sicer za osnovno šolo in vrtec v severnem delu; osnovna šola v južnem delu in trgovska strokovna šola sta nameščeni v neustreznih prostorih, ki so last goriške občine oziroma pokrajine; večina ostalih šol (enotna nižja srednja, gimnazija in licej, učiteljske in šola za vrtnarice, trgovski tehnični zavod) z več kot 500 dijaki pa je po letu 1976 dobila mesto v poslopju bivšega Malega semenišča v ulici Alviano, ki je last goriške Nadškofije. Prav zaradi bodoče uporabe tega poslopja pa obstaja nevarnost, da bo položaj slovenskih šol v prihodnjem postal nevzdržen in ustrežna in sprejemljiva rešitev nemogoča. Goriška Nadškofija je namreč že napovedala, da ne bo s prihodnjim šolskim letom obnovila devetletne pogodbe, na osnovi katere so še leta 1976 slovenske šole vselile v poslopja v ulici Alviano. Po drugi strani ni skrivnost, da si ta ustanova že več let prizadeva za prodajo poslopja in da je imela v ta namen stike z različnimi možnimi kupci.

V žvezi s tem vprašanjem je prišla z

Ivan Bratina

različnih strani slovenske javnosti zahteva, naj goriška občina in pokrajina odkupita od Nadškofije poslopje in ga namenita slovenskim šolam. Ne gre pa tudi pozabiti dejstva, da je goriška občina na zahtevo vseh slovenskih organizacij in strank v zadnjem popravku k splošnemu regulacijskemu načrtu določila zemljišče izrecno za izgradnjo novega poslopja za slovenske šole v južnem delu mesta.

Naše stališče je, da je treba problem čimprej dokončno in ustrezno rešiti. V tem okviru je odkup poslopja v ulici Alviano potreben pogoj, vendar ne še zadosten, saj ni mogoče spraviti v to stavbo vseh obstoječih slovenskih šol. Poleg tega posega (ki naj bi bil izvedljiv brez posebnih težav glede zahtev goriške Nadškofije, saj je le-ta v zadnjih letih bila deležna veliko javnih deželnih sredstev za popravo starih in izgradnjo novih poslopij in s tem ohranila vse dejavnosti, ki so bile nekoč v poslopju v ulici Alviano) je treba predvideti globalen načrt, ki bi moral upoštevati artikulirano prisotnost slovenskih šol v mestnem središču na osnovi izdelanih predlogov in zahtev vse slovenske javnosti.

Mislimo, da je vse to mogoče storiti brez odlašanja, na osnovi politične volje in dobrega in usmerjenega upravljanja. Zato ne moremo razumeti sklicevanja na bodoči zakon o globalni zaščiti in na zakone o izvajanju osimskih sporazumov, ki prihajajo iz krogov goriških uprav in katerim nasedajo tako slovenski predstavniki v PSI kot tudi SSK. Ne bi hoteli, da bi se PSI in SSK, ki soupravljata goriško občino in goriško pokrajino skupaj s KD, izognili svojim odgovornostim in skušali dokazati, da je to, kar nista bili sposobni rešiti, neresljivo v obstoječih pogojih in da je treba zato iskati kakšna izredna sredstva. Dejstvo je, da nista goriška občinska in pokrajinska uprava naslovila na deželno upravo nobene prošnje, v kateri bi zahtevali ustrezne prispevke na osnovi obstoječih zakonov.

Naj na koncu še omenimo, da je komunistična skupina v deželnem svetu zastavila predsedniku odbora interpelacijo, v kateri zahteva s strani deželne uprave ob sodelovanju goriških krajevnih uprav in komisije za slovenske šole pri deželnem skrbniku izdelavo ustreznega načrta operativnih posegov za rešitev tega vprašanja tudi na osnovi resolucije istega značaja, ki so jo že leta 1982 predložili slovenski svetovalci komunistične skupine in jo je takratni odbor tudi sprejel.

Napadu se pridružujemo, čeprav...

Glasilu SSK je v svoji zadnji številki objavilo grob napad na pisanje «Primorskega dnevnika», kateremu očita, da ne posveča zadostne pozornosti delovanju edine slovenske stranke v vesolju, pač pa občasno celo prooča o tem, kar delajo levičarji.

Se posebej se «Skupnost» pritožuje, češ da PD ne poroča sproti in nadrobno o dejavnosti odbornika Lokarja v tržaški demokrščansko-melonarski upravi.

V «Katoliškem glasu» pa je SSK ubrala drugačno struno. Njen predstavnik Remo Devetak je dobesedno napisal v uvodniku o majskih volitvah: «Koliko jih (glasov, namreč; op. ured.) bo prejela SSK, pa ne zavisi samo od organizacije volilnega boja, načina propagande ali izbire kandidatov, temveč tudi, kako bo vplivala SKGZ prek svojih članic, zlasti pa prek svojih občil na slovenske volilce».

Pred tem KG pomenljivo ponavlja izjavo predsednika SSK dr. Dolharja, da «bi lahko bili odnosi s SKGZ boljši, saj nimamo volilno konkurenčnih problemov».

V obeh primerih je značilno iskreno priznanje SSK: sama nima takih zaslug, da bi zaslužila glasove Slovencev na bližnjih volitvah, zato pa pričakuje (bolje: na ves glas terja) podporo SKGZ in «Primorskega dnevnika». Ve, da ji ta

podpora v preteklosti ni manjkala, na tak ali drugačen način. Ker pa tokrat ni posebnega razloga za «izjemno» podporo, je SSK šla na pot groženj in napadov, najbrž v upanju, da bo prestrašila odgovorne pri «Primorskem», ki doslej na izrečeni in objavljeni napad ni odgovoril.

Kar pa zadeva vsakodnevno poročanje «Primorskega» o dejavnosti SSK, naj nam bo dovoljena skromna pripomba in nasvet urednikom PD: Objavljanje raznih triumfalističnih tiskovnih sporočil SSK, polnih samohvale in poveličevanja, očitno ne zadostuje. Tudi mi se strinjamo s tem spoznanjem. Prav bi bilo, če bi kronisti PD sproti in nadrobno poročali o resnični dejavnosti in izjavah, o vedenju in ponašanju raznih Lokarjev, Harejev, Štok, Špacapanov in podobno. Njim bi gotovo ne storili usluge, saj je njihov ugled v marsičem odvisen tudi od tega, koliko mero usmiljenja in «etnične potuhe» jim nudimo, mi vsi.

Prepričani smo namreč, da bi podrobno poročanje o njihovi dejavnosti in izjavah vplivalo kot hladna prha za vse naivne volilce SSK. To vemo iz lastnih izkušenj. Vsakokrat, ko so slovenski občani potrebovali njihovo pomoč in prišli v stik s svojimi «predstavniki», so odšli od njih z repom med nogami in

užaljeno razočarani.

Vsakokrat, ko je PD podrobneje poročal o njih (n.pr. prepoved slovenskega dopisovanja na pokrajini, afera z dvojezičnimi napisi na občini) je SSK protestirala, ker ima raje meglo cenzure in prikrievanja, kakor kronistično objektivnost.

Naj bo zgovoren primer z zadnje seje tržaškega občinskega sveta v Trstu, kjer je odbornik prof. Lokar (SSK) upravičeno vzrotil in s kričanjem odgovoril na izzivanje in žalitve misovskega «federala» Giacomellija proti Slovencem. Čemu PD o tem junaškem izbruhu slovenskega odbornika ni poročal? Najbrž zato, ker bi moral tudi povedati, da je župan Richetti pokaral... Lokarja (ne pa misovca) in se je moral slovenski predstavnik javno oprostiti fašističnemu izzivaču. Kakšna sramota! Na isti seji je zastopnik SSK odklonil podporo resoluciji KPI o spremembah k deželnemu statutu Furlanije - Julijske krajine, čeprav je — med drugim — zahtevala statutarne jamstva za enakopravnost slovenske manjšine, od občinske uprave pa, naj se potegne za takojšnjo odobritev statuta kraške gorske skupnosti, česar deželna vlada (v kateri sodeluje tudi SSK) noče, ker predvideva dvojezično poslovanje.

Uvodno poročilo na deželni konferenci slovenskih komunistov

Krepiti enotnost in borbenost slovenske narodne manjšine!

To je prvič, da organizirano tako širše srečanje, konferenco slovenskih komunistov v deželnem okviru. Dogodek je gotovo pomemben; važen je za nas, slovenske komuniste, za celotno KPI in istočasno za celotno slovensko manjšino v Italiji.

Dežela Furlanija - Julijska krajina ni stara, v dolgi zgodovinski izkušnji konsolidirana enota. Prebivalstvo in kraji te dežele imajo različno zgodovino, a smo v zadnjih desetletjih vendar ena sama dežela, zato skupaj nekaj ustvarjamo in se skupaj za nekaj borimo.

Slovenska manjšina je sestavni del te dežele in slovenski komunisti, ki delamo v treh pokrajinah, moramo tudi pri svojih organizacijskih in političnih načrtih in programih obdržati deželno optiko; taka deželna organizacijska in politična raven spada v okvir deželnega komiteja naše partije, tak deželni okvir slovenskih komunistov je nekaj naravnega, ker smo važen faktor znotraj vse slovenske manjšine, ki je ena sama nedeljiva celota v treh pokrajinah; in taka deželna povezanost slovenskih komunistov je, ob narodnostni povezanosti cele manjšine, tudi konkreten prispevek k utrjevanju enote Furlanije-Juljske krajine - obmenjne dežele italijanske republike. Naša dežela ima zaradi te svoje geografske (in politične) lege in zaradi svoje notranje narodnostne in etnične raznolikosti nalogo in možnost konkretno izvrševati funkcijo povezovalnega mostu, faktorija med različnimi državami in narodi v tem delu Evrope. Bolj bo naša dežela notranje povezana, utrjena in močna, bolje bo lahko vršila to svojo obsejajočo funkcijo, ki gotovo ni nekaj marginalnega ne v takih časih, ne v prihodnosti.

Ta močnejša notranja povezanost dežele Furlanije-Juljske krajine mora biti rezultat drugačnega, bolj uravnovešenega razvoja, revidiranega administrativnega razvoja in dejstva, da znotraj nje ne bodo nobena skupnost, niti nobeno področje ostali nezadovoljni, zanemarjeni, nezadoščeni v svojih upravičenih pričakovanjih. Zato morajo imeti država in politične sile, ki jo danes vodijo, korajžo in treznost, da pravično odgovorijo na zahteve širokih skupnosti in da jim priznajo, kar jim gre. Naši, slovenski manjšini mora biti dana z zakonom možnost, da bo lahko v popolni svobodi živela svoje jezikovno in narodnostno dostojanstvo. Slovenski in italijanski komunisti se skupaj z ostalimi demokrati borimo za priznanje, za zaščito naše manjšine, ki mora biti globalna, kar pomeni, da mora zaobjeti in upoštevati vse Slovence v Furlaniji-Juljski krajini od tržaške do videmske pokrajine in da mora zaobjeti vse po-

Miloš Budin

bleme naše manjšine. Tistim, ki se spotikajo naprimer ob slovensko Benečijo in delajo zaradi politične špekulacije iz beneških Slovencev prvenstven problem pri postopku za odobritev zakona za globalno zaščito, odgovarjamo, da ni kulturne, ne znanstvene, ne objektivne politične argumentacije, ki bi opravičevala razlikovanje med Slovenci v treh različnih pokrajinah.

Globalni zaščitni zakon, ki ga mi zahtevamo, ne bo vsiljeval nikomur ničesar: ta zakon pa mora biti okvir, v katerem se bodo lahko prepoznali vsi Slovenci, okvir iz katerega bodo lahko vsi Slovenci (v tržaški, goriški in videmski pokrajini, v mestih in na podeželju) črpali zakonske možnosti za svoj narodnostni razvoj, kolikor in kakršne bodo hoteli in potrebovali kot polnopravni državljani demokratične italijanske republike. Potrebe Slovencev v treh pokrajinah so sicer lahko tudi različne, ker je bil različen zanje zgodovinski razvoj, ampak možnosti morajo biti enake, iste!

V zadnjem času je situacija glede našega boja v nekaterih stvareh nova. Kot kaže se v rimskem parlamentu nekaj premika: v senatu je bil sestavljen ožji odbor pri komisiji za ustavno vprašanje z namenom, da preuči položaj in sestavi skupno besedilo zakonskih osnutkov. Naša zahteva je, skupaj z ostalimi Slovenci v enotni delegaciji, da vi okviru preučevanja položaja sprejmejo senatorji enotno predstavništvo naše manjšine (enotno delegacijo) na avdicije v rimskem parlamentu, ker tam mora biti zakon pripravljen in odoben in ker smo mi, Slovenci in naše potrebe, predmet tega zakona. Vse skupaj pa se v Rimu vendar premika prepočasi, medtem pa nas tu, v deželi, tudi krajevni upravni faktorji še vedno v marsičem diskriminirajo in skušajo omejiti upravičenost naših zahtev in našo moč.

Situacija pa je nova tudi zaradi tega, ker se Slovenci zavedamo, kako važna je ta faza za nas, ker spremljamo z večjo pozornostjo to, kar se z nami dogaja, ker smo zaradi naveličanosti predolgega čakanja danes dolj odločni in glasnejši, ker smo razdraženi zaradi napadov na naše dostojanstvo in ker smo tudi zaradi politične izkušnje in zrelosti bolj enotni v nastopih kot v preteklosti.

Ob gospodarski, socialni in politični diferenciranosti naše manjšine, ob tem torej, da smo splošno družbeno in politično, navznoter, med nami raznoli-

ki, tako kot je raznolika celotna italijanska družba in da imamo zato naprimer različne interese in zadržanja pred gospodarskim in socialnim političnim ukrepanjem italijanske uprave, smo Slovenci enotni, ko gre za vprašanje naše skupne narodnostne identitete, enotni v zahtevi po globalni zaščiti in po uveljavitvi in priznanju vsega, kar razumemo pod tem pojmom in kar krepi našo narodnostno integriteto. Trdno osnovo tište enotnosti, s katero smo organizirali deželno tiskovno konferenco januarja v Trstu, potem skupno zasedanje enotne delegacije in beneških društev 29. februarja 1984 v Čedadu, veliko manifestacijo 20. maja v Gorici, antifašistično zborovanje junija v Bazovici in manifestacijo novembra v Trebčah, moramo obdržati, negovati, očitati naprej.

Komunisti smo zavestno in logično aktiven in močan dejavnik pri sklepanju te enotne politike, ki se izraža v skupnem nastopanju in zedinjenem zahtevanju. Logično zato, ker je to zahtevanje enotne delegacije oziroma vseh Slovencev, obenem in v celoti tudi naše: zahteva po globalni zaščiti in vsestranskem popolnem priznavanju slovenske manjšine je sestavni del našega političnega pojmovanja in linije KPI, našega vsakodnevnega političnega in družbeno kulturnega delovanja povsod, kjer smo prisotni, od najmanjše upravne, socialne ali politične ustanove in organizacije, vse do rimskega parlamenta.

Ko je govora o enotnosti, ne gre za parolo, marveč za vsebino, za zavest, da smo lahko in moramo biti Slovenci, ki smo politično in ideološko različni, vendar skupaj za skupno stvar. Seveda, vsaka od različnih komponent, ki sestavljamo okvir tega enotnega političnega dogovarjanja, imamo nalogo, da k temu kvalitetno doprinašamo. Zakonska rešitev «slovenskega vprašanja» je političnega problem, to vprašanje je torej odvisno od političnega vzdušja, od političnih zadržanj, sklepov in dialektike različnih strank in sil. Boj za našo zaščito vodimo znotraj določenega političnega okvira, ki je vsekakor razgiban: zato mora biti tudi enotna slovenska politična akcija, ki je obrnjena navzven, razgibana in dinamična, premišljena vsakokrat tako, da bo čimbolj učinkovita. Zato ne obstoja neka trajno veljavna statična formula za obliko in način naše akcije; trajno veljavna sta smoter enotnosti in osnovni okvir dogovarjanja in sklepanja šestih komponent. Obliko, način in obseg naših skupnih akcij pa moramo Slovenci enotno po potrebi tudi spreminjati od primera do primera, po potrebi moramo sklepati, kaj in kako se nam v

določenem trenutku splača.

Sodelovanje italijanskega prebivalstva v boju za naše pravice ni nič novega. To je pri nas ustaljena, v zgodovinski izkušnji potrjena praksa delavskega in demokratičnega gibanja, in v prvi vrsti KPI. Obseg tega sodelovanja pa je treba nujno še krepiti. Širjenje fronte v boju za enakopravnost naše manjšine, za resnično sožitje, ki mora sloneti na popolnem, medsebojnem spoštovanju različnih narodnosti, aktivno vključevanje vse več pripadnikov večinskega naroda v boj za globalno zaščito, ustvarjanje razmer, da bo izbojevanje te zaščite in potem njeno uresničevanje zavesten smiselni cilj čim širših slojev vsega pri nas živečega prebivalstva, vse to je organski sestavni del politike KPI in demokratične politike sploh in se mora vedno bolj konkretno uresničevati tudi v akcijah enotne delegacije. Tako bomo močnejši tudi pred tistimi silami in javnim mnenjem, ki skušajo zavirati in preprečiti priznanje Slovencev. In bolj bodo pripadniki večinskega naroda zavestno podpirali naše zahteve, bolj bo potrjena in svobodna tudi naša potreba, da Slovenci kot subjekt samostojno odločamo o naših življenskih vprašanjih. Samostojnost v tej narodnostno mešanji družbi pa ni izolacija, ampak je neokrnjen izraz dostojanstvene zavesti o sebi, ki je jasnejša, če jo tudi drugi priznavajo!

Mnenja smo, da bi bila lahko tudi trenbenska manifestacija širšega obsega in učinkovitejša v tem smislu, če ne bi prišlo tokrat do organizacijskih nespozorazumov in težav. Podčrtujem pa, da bi bilo nesmiselno obračati poglede na ta vsekakor uspešen dogodek zaradi medsebojnega obračunavanja. Od tam glejmo raje naprej. Naš boj bo namreč se zahteven, zahteval bo še veliko energij, mobilizacije in miselnega navora in vztrajnosti. Glavno je, mislim, da prodre v vse prepričanje (in za to bomo komunisti delali naprej), da zadostna moč ni samo v slogi med Slovenci, čeprav je vsekakor nujna, ampak, da je za nas moč večja, ce smo vzajemno složni tudi z italijanskimi demokrati; in da je potrebno za to delati na primeren način.

Naša partija predstavlja že v velikem obsegu skupne slovensko - italijanske napore v boju za popolno enakopravnost in sožitje tu živečih narodov in je zaradi tega lahko važen dejavnik tudi za nove kvalitetne in množične pobude, ki naj združijo čimveč demokratičnih sil, organizaciji za čimprejšnjo pravično zakonsko rešitev naših vprašanj. O tem se v partiji sedaj pogovarjamo. Doslej smo marsikaj uresničili kot KPI: s prirejanjem javnih, širših razprav na primer v tržaškem Avditoriju, z našim tiskom, z dvojezičnimi antifašističnimi manifestacijami, tudi z našimi množičnimi par-

tjskimi dvojezičnimi javnimi zborovanji. Tokrat pa gre za to, da poskusimo z drugimi silami in organizacijami to politiko stopnjevati, razširiti obseg in uresničiti javne nastope širokih plasti vsega demokratičnega prebivalstva italijanske in slovenske narodnosti, ki naj izrazijo solidarnost in aktivno podporo boju za globalno zaščito in kulturo sožitja. Seveda, to ni lahka stvar in zahteva vztrajen in premišljen vsakdanji prepričevalen in informativen napor vseh nas, kot tudi občutljivo pozornost celotne slovenske javnosti.

Vse to mora biti del delovanja, ki nas čaka v teh mesecih. Pred nami so upravne volitve in odvečno bi bilo podčrtovati, kakšne važnosti so levičarske uprave za napredovanje demokracije in, v naših treh pokrajinah, za pozitiven odnos do slovenske problematike. Za slednjega so zgovoren dokaz izkušnje naprednih javnih uprav, od tržaške pokrajine do Benečije. Zato moramo izbojevati napredek KPI na prihodnjih volitvah. V krajevnih upravah mora biti naša prisotnost vedno bolj kvalitetna, kot mora biti kvalitetna tudi v kulturnih in drugih družbenih organizacijah.

Dosti dela, ampak povezanost med nami ter iskrena in čista razprava so jamstvo za uspeh.

Miloš Budin

Posegi na deželni konferenci

Ravel Kodrič je začel z ugotovitvijo, da je šibka točka v našem boju za globalni zaščitni zakon v tem, da je italijanska javnost, predvsem demokratična, vse premalo informirana o naši problematiki. Zato pozdravlja nastanek krožka, ki združuje Slovence in Italijane. Z istim namenom je predlagal, da bi se priredilo praznovanja dneva slovenske kulture z dvojezičnim programom v gledališču Verdi v Trstu.

Ivan Bratina je še enkrat podčrtal važnost in pozitivnost skupnih nastopov vseh komponent slovenske skupnosti v Italiji na številnih manifestacijah, kjer smo tako uspeli dokazati, da se lahko postavimo kot množica v deželi. Iskati moramo zavezništva z vsemi silami ustavnega loka, ki so kot podpisnice ustave dolžne podpreti uresničevanje ustavnih navodil. V zvezi z bližnjimi upravnimi volitvami je nato naglasil važnost naporov, da kot stranka ohranimo vpliv nad lokalnimi upravami, saj bomo le tako imeli večji vpliv tudi pri reševanju narodnostnih problemov.

Dolfi Wilhelm je izrazil prepričanje, da je skupen nastop sad dolgoletnega sodelovanja pri reševanju vsakodnevnih vprašanj. Kot primer je navedel skupni akcijski odbor, ki se je rodil na Opčinah pred leti ob lokalni aferi in je nato uspel izvesti še akcijo za postavitve dvojezičnih tabel na trgovinah, ki je v vaši bila nadvse uspešna. Podobne akcije bi lahko izvedli danes, na primer v zvezi s poimenovanjem ulic po naših osebnostih vsaj v manjših občinah tržaške pokrajine, kot se je to že

uresničilo v nekaterih goriških.

Pino Blasetič je poudaril važnost povezovanja zahtev po zaščiti Slovencev z zahtevami, ki bi rešile vsaj osnovna življenska vprašanja beneškega prebivalstva, saj tukajšnjim Slovincem grozi v takšnih pogojih skoraj fizično uničenje. S tem v zvezi je omenil zakonski načrt, ki ga je v poslanski zbornici predložila KPI, za razvoj gospodarskih dejavnosti na obmejnem pasu dežele FJK. V zvezi s prizadevanji za globalno zaščito je poudaril dva momenta, in sicer iskanje vse večje notranje enotnosti, obenem pa tudi zunanje, saj je vprašanje zaščite slovenske manjšine le del vprašanja demokratičnosti italijanske družbe, ki mora zanimati vse.

Ace Mermolja: Boj za globalni zaščitni zakon je najvažnejša, a ne edina vsebina našega delovanja. Razprava mora obsegati vse najrazličnejše argumente, da se za enotnost najdejo pravi temelji in se posamezne sile medsebojno približajo. Primer Opčin, kjer so se zbrali ljudje različnih kultur in prepričanj, najlepše kaže na porajajočo se zavest, da bo naša dežela pridobila svoje pravo mesto samo če bo znala izkoristiti in razvijati potenciale vseh svojih komponent.

Stojan Spetič je najprej podal zadnje informacije o delu komisije v Rimu, kjer gre podčrtati, poleg odsotnosti in nezanimanja sil vladne koalicije, še nov zakonski predlog, ki ga je predložila Neodvisna levica. Odločno moramo postaviti zahtevo, da se komisija čimprej sreča z enotno slovensko delegacijo. Glede

KPI je podčrtal, da mora vztrajati na stališču zaščite Slovencev celotnega teritorija in iskati stike in zavezništva z drugimi družbenimi silami, kot so lahko sindikati in, končno, tudi Cerkev, ki igra v Benečiji zelo važno vlogo med Slovenci. Obenem je potrebno stopnjevati prisotnost problematike v italijanskem tisku na lokalnem in državnem nivoju.

Stelio Spadaro je prikazal principe openske pobude, ki bi se morala v najkrajšem razširiti še na ostali pokrajini. Poznavanje slovenske zgodovine in sploh kulture je nujen element za razumevanje celotne deželne stvarnosti, obenem pa pomeni medsebojno bogatitev vseh elementov družbe predpogoj za demokratično življenje. V vseh teh letih niso oblasti naredile niti najmanjšega koraka, da bi italijansko prebivalstvo spoznalo slovensko kulturo, kot bi lahko bili prevodi slovenskih del, posebno še tukajšnjih avtorjev.

Boris Iskra je najprej poudaril, da si moramo v zvezi z bližnjimi volitvami prizadevati, da se ne zmanjša politična teža partije. Pri tem gre podčrtati kar je bilo narejenega s strani levičarskih občinskih uprav in prizadevanja v zvezi z razvojem obmejnih področij, ki so obenem tudi ozemlje, kjer živijo Slovenci. Odločno moramo zavračati poskuse, da se zaščitni zakon omeji na dve sami pokrajini. Če smo toliko let čakali na ta zakon, bomo čakali naprej, toda od tega principa ne bomo odstopili.

(Zapisnik: Tatjana Čuk)

Povzetek zaključkov tov. R. Viezzija

Komunisti smo odločno za enotnost znotraj slovenske manjšine, ki je sicer raznolika in živahna v svoji sredi. Obenem pa menimo, da je treba na deželni ravni uresničiti pobude, ki naj dokažejo solidarnost italijanskih demokratičnih sil z bojem slovenske manjšine. Zavedamo se, da bo ta boj že težak in da bo naletel na močne odpore tako v vladnih strankah, kakor pri reakcionarni desnici in ljudeh, ki ji sledijo.

Brali smo tudi neuradni prelog vlade za kompromisno rešitev problema zaščite slovenske manjšine. Iskreno moramo povedati, da se z njim ne strinjamo. Ta predlog je nesprejemljiv, ker ne priznava enotnosti Slovencev, ne glede na pokrajino, v kateri, živijo, ker jih pač ločuje v kategorije. Zdi se nam naravnost smešni izgovori o tem, zakaj naj bi drugače ravnali s Slovenci v Benečiji. Če bi ti izgovori veljali, mar naj se odcepijo od italijanske republike vse dežele, kjer ljudje govorijo neko narečje? V resnici so to le izgovori, pretveze za katerimi se skriva politično nasprotovanje vsakršni rešitvi manjšinskega problema v Italiji.

Očitno je to nasprotovanje pravicam slovenske manjšine tudi sad pritiska, ki zadobiva tudi množično razsežnost. Zato moramo odgovoriti nanj s primerno strategijo, ki naj se spopade predvsem z miselno lenobo vseh, ki nočejo razumeti, kakšen potencial predstavlja enakopravna manjšina na naših mejah. Ni samo kulturna vrednota, pač pa tudi bogastvo, ki ga smemo in moramo izkoristiti.

Cilj naše strategije mora biti osamitev protislovenskih krogov med italijanskim prebivalstvom. Pristopiti moramo k Italijanom v naši deželi z ustreznimi pobudami, da bodo tudi sami zahtevali odobritev zaščitnega zakona, da bo med njimi dozorela zavest, da je tak zakon potreben vsem nam in ne samo Slovencev.

Dozoreti mora tudi zavest, da je potrebna tudi zaščita družbenih in gospodarskih interesov slovenske manjšine. Pretresljive so projekcije za Beneško Slovenijo do konca tisočletja. Če ne bodo ustrezno zaščiteni, bodo izginili in tedaj tudi manjšinskega problema ne bo več. Tej atežnji se zoperstavlja zakonki predlog komunistične partije, ki naj spodbuja gospodarsko sodelovanje na meji. Za to ni zainteresirana samo Jugoslavija pač pa tudi druge države Evrope in Bližnjega vzhoda, ki jih zanima osvajanje novih tehnologij. Tako lahko uresničimo možnost, da naša dežela postane zares »most mednarodnega sodelovanja«. To možnost so sedanjí oblastniki v besedah venomer poudarjali, v resnici pa zanemarili. V mislih imam, naprimer, vse možnosti, ki jih je odpiral osimski sporazum.

Na koncu še druga misel. Mi se borimo za odobritev parlamentarnega zakona za zaščito slovenske manjšine. Prav

pa bi bilo, če bi razmišljali tudi o tem, ali ne velja zahtevati vključitev manjšinske problematike tudi v deželni statut Furlanije-Juljske krajine. To je bilo žal nemogoče pred 22 leti, sedaj pa se veliko govori o reformi tega statuta in novih oblikah deželne avtonomije. Ne gre za nasprotna predloga, saj se državni za-

kon in deželna jamstva lahko dopolnjujeta. Doslej se je namreč naša dežela odpovedala možnostim decentralizacije in uveljavljanja svojih posebnosti, med katerimi prednjačijo njena mednarodna vloga, prisotnost slovenske narodne manjšine in furlanske jezikovne skupnosti.

Foto: Marjan ZAPLATIL

Obisk KPI

Na povabilo CK ZK Slovenije so v torek prispeli v Slovenijo član direkcije in sekretariata KPI Giancarlo Pajetta, poslanec italijanske republike v evropskem parlamentu Giorgio Rosetti in deželni tajnik KPI za Furlanijo-Juljsko krajino Roberto Viezzi.

V Ljubljani je goste sprejel predsednik CK ZKS Andrej Marinc s sodelavci. V pogovoru – sodelovali so še Miha Ravnik, Jože Smole, Tomaž Beltram in generalni konzul v Trstu Drago Mirošič – so bila v ospredju aktualna vprašanja odnosov med partijama, nadaljnji razvoj sosedskih odnosov med Furlanijo-Juljsko krajino in SR Slovenijo ter položaj slovenske narodnostne skupnosti v Italiji.

Po besedah Giancarla Pajette je položaj v Italiji moč označiti kot permanentno politično krizo, katere največje breme nosijo delavci. Poleg tega so soočeni s svojevrstnim propagandnim pritiskom pred parlamentarnimi volitvami, zato je ena prvih nalog KPI ohraniti in krepiti enotnost delavskega gibanja oziroma enotnost vseh demokratičnih političnih sil. Vse to seveda na določen način zadeva tudi slovensko narodnostno skupnost v Italiji, ki ima v Furlaniji-Juljski krajini pomembno gospodarsko in kulturno vlogo. KPI v tem pogledu zavrača posebno v Trstu močan šovinizem in nacionalno nestrpnost.

Giancarlo Pajetta je posebej poudaril, da je treba še nadalje razvijati dobre sosedske

odnose med deželama v duhu osimskih sporazumov, predvsem pa okrepiti gospodarsko sodelovanje in politične stike.

Andrej Marinc je goste seznanil z dejavnostmi ZKS po 13. seji CK ZKJ, ki so aktivirale ne le članstvo ZK, ampak večino delovnih ljudi in občanov in z rezultati uresničevanja dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije. Govoril je tudi o mednarodnem gospodarskem sodelovanju in vplivu na notranje gospodarsko stanje. Glede nadaljnega sodelovanja med KPI in ZK je menil, da je treba ohraniti že utečene prijateljske stike, katerih dinamiko in oblike naj določajo konkretni skupni interesi.

Obe strani sta podprli osnutek zakona o globalni zaščiti Slovencev v Italiji in konkretne pobude, ki so z njim povezane. Osnutek zakona je velik korak naprej, toda nekateri odnosi se še naprej zaostrujejo zaradi tega, ker položaj Slovencev v Italiji še ni zadovoljivo urejen. Prav tako so podprli pobude za vzpostavitev brezatomskega območja ob meji in za krepitev gibanja za mir in sožitje med narodi.

Govor je bil tudi o medsebojnem gospodarskem sodelovanju, o konkretnjših vprašanjih pa se bodo v četrtek pogovarjali s predsednikom izvršnega sveta SRS Dušanom Šinigojem in njegovimi sodelavci. Goste bosta ločeno sprejela tudi predsednik predsedstva SRS France Popit in član predsedstva SFRJ Stane Dolanc.

DELO

POGOVOR Z GIORGIOM
ROSSETTIJEM

Sadovi so manjši od pričakovanj

Odnos med evropskim parlamentom in Evropsko gospodarsko skupnostjo, vloga Italije kot predsedujoče v ministrskem svetu skupnosti, odnos KP Italije do evropskega parlamenta in EGS, sodelovanje med Jugoslavijo in EGS – vse to je bilo predmet pogovora z Giorgiom Rossettijem.

Giorgio Rossetti je bil na listi KP Italije izvoljen v evropski parlament, v katerem je tudi član skupine, ki spremlja sodelovanje z Jugoslavijo. Ta teden je bil kot član delegacije KPI na obisku v Sloveniji. Z njim se je pogovarjala naša sodelavka Devana Jovan-Lakovič.

Kakšni so odnosi med EGS oziroma njenimi institucijami in evropskim parlamentom? In kakšni so odnosi med vami in vašo vlado, italijansko vlado, ki v tekočem semestru vodi EGS?

»V tem trenutku ti odnosi niso niti najmanj preprosti, nasprotno, prav težavni so. Na lanskem zasedanju je parlament zavrnil predlog proračuna EGS za letošnje leto. Parlament je torej polno izkoristil možnost odločanja o tako pomembni zadevi kot je finančni vidik delovanja skupnosti. Ta odločitev pa nas je pripeljala v zelo zapleten položaj, saj bo morala skupnost predložiti nov proračun, ki ga bo morala izdelati na novo imenovana komisija EGS. Vse to pa zahteva veliko časa. Pri vsem tem pa v evropskem parlamentu upamo, da bo nova komisija pokazala več naklonjenosti evropski enotnosti, da bo delovala v smeri resničnega združevanja v evropskem prostoru, kar smo pogrešali pri prejšnji komisiji. Seveda pa delovanje v prid združevanju ne more biti omejeno na samo komisijo, ampak se bo moralo kazati tudi in predvsem v akcijah, katerih pobudnik bo, v vlogi predsedujočega, prav Italija. Kot je potrdila tudi direkcija KPI, pa bi se moralo to obdobje predsedstva Italije izkazati s štirimi ali petimi pobudami, ki bi bile tudi naš prispevek v prid miru.

V prvih dneh letošnjega leta sta se v Ženevi ponovno srečala voditelja diplomacij Sovjetske Zveze in Združenih držav. Vse lepo in prav, vendar mislim,

da Evropa ne more biti le nema priča nečesa, kar se dogaja na njenem ozemlju, oziroma priča možne konfrontacije teh dveh veselil, ne da bi pri tem povzdignila svoj glas. Torej bi morali tudi pri takih srečanjih »slišati« Evropo. To je po mojem mnenju prav naloga EGS oziroma njenega ministrskega sveta in zato bi ne bilo napak, če bi bila prav italijanska vlada pobudnik premikov v tej smeri. Druga akcija Italije bi morala težiti k intenzivnejšemu političnemu združevanju v Evropi, zaradi česar bi moralo priti do reforme v institucijah same skupnosti. S tem bi naj preprečili naraščajoče zapiranje v omejevalne nacionalne okvire, ki hromijo skupnost.

Tretja pobuda naj bi pospešila reševanje problema vstopa Španije in Portugalske v EGS. Četrta akcija se nanaša na izredno pereče vprašanje vojne na Bližnjem vzhodu. Libanon je sod smodnika, ki ne ogroža le tistega dela sveta, ampak celotno mednarodno skupnost, še posebej pa Sredozemlje. Pri vseh pobudah, da bi bilo Sredozemlje področje miru, je pomembno najprej končati vojno v Libanonu. Sredozemlje – morje miru, pa bi omogočilo večji pretok sodelovanja med EGS, Jugoslavijo, arabskimi deželami, Izraelom, ki bi videli v tem nove možnosti za lasten razvoj in za prispevek k dokončnemu miru v tem delu sveta.«

Omenili ste sodelovanje v Sredozemlju, katerega del je tudi Jugoslavija, ki že nekaj let sodeluje z EGS na osnovi posebnega sporazuma. V evropskem parlamentu deluje delegacija, ki skrbi za spremljanje odnosov med EGS in Jugoslavijo, v kateri ste vi podpredsednik. Kako ocenjujete to sodelovanje?

»O odnosih med EGS in Jugoslavijo smo razpravljali tudi že v komisiji našega parlamenta za gospodarske odnose s tako imenovanimi zunanjimi državami. O tem bomo v kratkem ponovno razpravljali, ko bo govor o problemih Sredozemlja, držav tega področja in odnosih z EGS. Poleg tega pa imamo delegacijo desetih parlamentarcev, ki imajo nalogo spremljati – tako z obiski v Jugoslaviji kot s pogostimi srečanji s predstavniki različnih jugoslovanskih ustanov – probleme vaše države. Sklenili smo analizirati dosedanj razvoj odnosov med skupnostjo in Jugoslavijo. Moram reči, da so v začetku tega desetletja poglobitev teh odnosov spremljala velika pričakovanja. Nedvomno je šlo za izredno pomembno politično dejanje, pa vendar menim, čeprav še ne razpolagam s podrobnimi analizami, da rezultati povsem ne zadovoljujejo. Pri tem gre seveda upoštevati ovire administrativne narave, ki jih ni lahko premagati, kakor tudi objektivno spremenjene pogoje gospodarjenja v zadnjih letih. Ob proučevanju odnosov bo potrebno upoštevati zapletenost in občutljivost gospodarskega položaja v Jugoslaviji. Menim, da je v interesu skupnosti imeti partnerja, ki popolnoma avtonomno polno sodeluje v evropskem prostoru in ki je vključen v njegove gospodarske tokove. Konec koncev gre za sredozemsko deželo, ki leži med dvema članicama EGS.

Zaradi vsega tega načrtujemo obisk v Beogradu, pri odgovornih za gospodarska vprašanja, kamor pa želimo priti s konkretnimi predlogi za ureditev, poglobitev sodelovanja, pa tudi, če bo to potrebno, za spremembe sporazumov o medsebojnem sodelovanju.

Menim, da bo potrebno več narediti za poprestitve in poglobitev oblik sodelovanja tudi med mejnimi področji Jugoslavije in EGS, torej na meji med Slovenijo in Furlanijo Julijsko krajino, pri čemer bi EGS ne smela stati križem rok. Posebno poglavje so pri tem infrastrukturne povezave, kot so: ceste med Ljubljano in Trstom, Ljubljano in Gorico ter Trstom in Reko, ki so prav gotovo izjemnega pomena za mejna področja, za celotno Slovenijo, Istro in Furlanijo Julijsko krajino, nič manj pa niso – zaradi svoje strateške lege – zanimive za celotno Evropo.«

Giorgio Rosetti (foto Marjan Zaplatil)

Ko govorimo o gospodarskem položaju Jugoslavije ne moremo mimo različnih predlogov in ukrepov jugoslovanske vlade, da bi se rešili težav. Veliko teh zadev prav področje gospodarskega sodelovanja s tujino, kamor ne gre šteti le izvoza in uvoza, ampak tudi druge oblike sodelovanja. Spomnimo naj pri tem le na pobude v prid tujim naložbam v Jugoslaviji.

»Ne morem še soditi o ukrepih jugoslovanske vlade, med katere prav gotovo sodijo naložbe. Mislim pa, da sem pravilno razbral v tem namero odpirati jugoslovanske meje tujim naložbam in pri tem ponuditi več olajšav kot v preteklosti. To je bil nekajkrat predmet pogovorov z jugoslovanskimi predstavniki, s sogovorniki iz Slovenije in Hrvaške, pri naših gospodarstvenikih smo zaznali dokajšnje težave pri naložbah v Jugoslaviji. V preteklosti pogoji za take naložbe niso bili preveč vabljivi, zato v tem trenutku kaj težko napovedujem učinkovitost novih posegov. Prav gotovo pa pomenijo spodbudo. Ob tem pa ne smemo pozabiti, da je gospodarska kriza v deželah EGS precejšnja, brezposelnost narašča, naložb je na sploh zelo malo. Jugoslavija pa doživlja ob tej še svojo gospodarsko krizo. In nobe-na politična sila, govorim kot predstavnik močne politične sile, ne more pri gospodarskih posegih nadomestiti podjetnikov, industrialcev, gospodarstvenikov nasploh. Lahko pa politična sila ustvari take razmere, da bi dejavnike ekonomskega razvoja – sindikate, podjetnike, različne kategorije gospodarstva – pritegnili k naložbam, k ustvarjanju novih možnosti za delo in spodbudili celovit ekonomski razvoj.

Nikakor se ne želim vmešavati v notranje zadeve Jugoslavije. Menim pa, da se – čeprav s težavo in protislovji, o katerih dnevno beremo v časopisju – jugoslovanska vlada resnično trudi, da bi razrešila sedanj zapleten gospodarski trenutek. Prav gotovo bo vse to obrodilo sadove in sam lahko le ponovim, da je v interesu nas vseh, tako obmejnih krajev kot Italije in Jugoslavije nasploh, da pride do hitreje in dokončne gospodarske rasti, ki bi prispevala k boljšim socialnim, gospodarskim in delovnim razmeram tako v Jugoslaviji kot v Italiji in seveda v EGS.«

Usoda naroda je v njegovih rokah

Glede na potek dvodnevne pogovora – prejšnji teden v Cankarjevem domu v Ljubljani – se zdi, da je beseda tekla predvsem o slednji in da so pisatelji le malo spregovorili o svojem (pisateljskem) delu, literaturi, knjigi, kritiki, založbah. Že res, da je prav, da tudi pisatelji aktivno nastopajo v politični areni kot tisti ustvarjalni del družbe, ki snuje in ustvarja umetniška dela in ki tej družbi tako rekoč drži ogledalo. Toda predsednik društva Tone Partljič uvodoma ni pozabil poudariti, da društvu ni do »nekakšnega političnega partnerstva s političnimi organizacijami«, marveč do tega, da še zlasti med pripravami na aprilski kongres Zveze pisateljev Jugoslavije in na sejo CK ZK Slovenije o kulturi, ki bo predvidoma maja, široko in javno spregovori o vprašanih slovenskega naroda in slovenske kulture in prispeva k utrjevanju samoupravne demokracije, v kateri naj se uveljavi pluralizem samoupravnih interesov. Ob tem je v nadaljevanju ugovarjal tistim, ki trdijo, da nimamo kulturne politike. Navsezadnje jo le izvajajo Kulturna skupnost Slovenije in druga samoupravna telesa, pa čeprav še tako kritiziramo njihovo delovanje. Znebiti pa se moramo mnenja, da se kulturna politika meri po tem, koliko si kulturniki (pisatelji) upajo napadati politike. Pisatelji se ne zanimajo preveč za politiko, ampak s svojim pisanjem in delovanjem pomagajo iskati resnico, še posebej če je drugi v družbi nočejo ali ne morejo videti.

Tone Partljič je v svojem strnjem in odmevnem uvodnem nagovoru citiral tudi Cankarja (kakor skoraj vsi razpravljalci), ki je v predavanju Slovenci in Jugoslovani zapisal, da se mu naravnost gnusijo ljudje, ki spravljajo vprašanje slovenskega jezika v zvezo s političnim jugoslovanskim vprašanjem, pri tem pa je Partljič poudaril, da sam misli nekoliko dlje in globlje od paničnega presojanja, kdo izmed nas je v Beogradu ali Skopju spregovoril srbohrvatsko ali doma s Srbom, recimo, srbsko. Tudi to je stvar ponosa in prepričanja. Povsem jasno pa je, je rekel, da ne bomo niti za ped odstopili od zahteve, da naj naša nova Jugoslavija omogoči našemu narodu, ki se je prvič državno organiziral v svobodni republiki Sloveniji, največje možnosti razvoja, in da naj nam jasno pove, koliko tudi ekonomsko prispevamo za bratstvo in enotnost in koliko navsezadnje dobivamo od njega, kajti kot najbolj razviti tudi dobivamo. Vsako drugačno ravnanje nas postavlja v podrejen položaj, čeravno ga radi kažemo z nekakšnimi večevrednostnimi kompleksi. Seveda so to bolj zapletena vprašanja, vendar pa je Partljič menil, da čisti računi delajo dobre prijatelje in da si nam ni treba puliti las zaradi nekaterih norcev, birokratov, centralistov in provokatorjev.

Po teh uvodnih besedah so v dvakrat po pet ur trajajoči razpravi v sredo (prisotnih je bilo okrog 700 poslušalcev) in v četrtek (prisotnih okrog 1500 poslušalcev) vrstili referati in razmišljanja književnikov. Za vprašanja iz občinstva ni bilo prostora; stvar je bila v rokah književnikov. Ne glede na to lahko

rečemo, da je bila pisateljska tribuna zanimiv in koristen prerez različnih idejnih in ideoloških, veliko manj pa teoretskih smeri pri obravnavanju omenjene problematike. Vse to seveda pomeni, da je o nekaterih stališčih in mnenjih nujna nadaljnja razprava, marsikdaj tudi polemika, sicer pa se je ta pravzaprav začela že na tribuni med pisatelji samimi.

In prav je tako, saj ni nikjer rečeno, da biti (dober) pisatelj ali (dober) pesnik pomeni biti tudi moder in napreden politik. Ob izboru tem in različnih gledanjih nanje pa naslednje: nemalo besed je bilo namenjenih vprašanju t. i. zedinjene Slovenije. Tržaški pisatelj Boris Pahor (na zahtevo zamejskih pisateljev je moral Tone Partljič naslednji dan pojasniti, da je Pahor na tribuni govoril le v svojem imenu) je razlagal svoja, že večkrat izrečena in še vedno sporna mnenja o tem, da je matična domovina doslej reševala vprašanje naroda ideološko, da je tako izločila problematiko zamejskih Slovencev, bratstvo in enotnost, kakršna sta danes, pa tako ali tako samo pomagata obglavljati slovenstvo! Zavzel se je za ustanovitev enotne slovenske skupnosti, ki bi zbrala vse Slovence, ne glede na to kje živijo in kakšna je njihova politična pripadnost. Sploh pa je razprava dosti govorila o ogroženem narodu in narodu, ki je bolj obremenjen s preteklostjo kot s prihodnostjo, če ni ta tema celo prevladovala, doživljala pa je tudi velik odmev med publiko. Ni torej čudno, da so tribuno nekateri že označili za izraz »provincialnega strahu« (Ekspres politika, sobota, 12. 1. 1985).

Tako smo slišali tudi teze o »logiki poenotenja, ki jo prakticira jugoslovanska birokracija«, in tem, da »vedno manj pripadamo duhovnemu prostoru srednjeevropske kulture«, nadalje o smrti, in to lepi smrti naroda, ki ga ogroža tako vzhodnjaški totalitarizem kot zahodnoevropski ekonomski determinizem, ki ni nič manj tuj srednjeevropskega duhu kakor prvi. Z zadnjimi, že skoraj mističnimi tezami bi gotovo polemiziral že kakšen levo usmerjeni katoliški teoretik ali kdor se je vzdignil nad spoj starega personalizma z narodnostnim svetoboljem. Miloš Mikeln, ki je prvi začel polemiko, je poudaril, da izhaja iz popolnoma drugega miselnega sveta, in obsodil lahkomišelnost ravnanje z zgodovino, kot se kaže v napačnem, necelovitem obravnavanju nekaterih vprašanj, enačenja stalinističnega pojmovanja z marksističnim itd. Podobno kot Bojan Štih je poudaril potrebo po večji vlogi znanosti in moderne tehnologije, kajti če je bila vrlina družbe in industrijskega delavca še včeraj uniformiranost, bo danes ali jutri vrlina drugačnost, mnogovrstnost. To pa zahteva tudi drugačno organizacijo t. i. družbene vrhne stavbe.

Eden redkih, ki je poudaril optimistični vidik in v tezah o ogroženosti videl (in obsodil) nacionalno hipohondrijo, je bil Matjaž Kmecl. Poudaril je, da ta jemlje iz preteklosti samo slabo in v prihodnosti ne vidi ničesar dobrega. V zvezi z vprašanjem o prispev-

ku republike v sklad manj razvitih v okviru federacije je povedal, da med vsemi svetovnimi narodi za nerazvite največ prispevajo Slovenci (sorazmerno tudi več od Švedov), da pa je vendar to realen problem, ki se ga da rešiti. Usoda naroda in njegove kulture je le v njegovih lastnih rokah. To je bil hkrati tudi zaokrožen odgovor na večkrat nestrpno, tudi nacionalistično izražena mnenja o tem, da so Slovenci izkoriščani, pri čemer sta se občutek ogroženosti ali vsiljevanja kulturnega in političnega koncepta s strani federacije kratko malo povezovala predvsem s srbskim vplivom.

Svojevrsten »nauk« je dal svojim stanovskim kolegom Josip Vidmar, ki je spomnil na to, da mu je bil že Krleža rekel, da se z njim ne strinja skoraj v nobeni stvari razen v tem, da je literatura zelo pomembna. Tudi pisatelji bi torej morali na tribuni govoriti predvsem o prodoru svoje ustvarjalnosti v svet, in sicer z novih idejnih pozicij in ne starih. Boris Paternu je opozoril na veliko moč slovenske kulture, ki je ustvarjala in še ustvarja nad svojimi realnimi možnostmi in se upira »usodni« zapisanosti smrti.

Jelena GAČEŠA

(Nadaljevanje s 3. strani)

Za tržaškega odbornika SSK so te zahteve le »mineštron«, saj deželne zadeve nimajo nič opraviti z manjšino. Pač pa je predstavnik SSK dal svoj glas melonarsko-demokratski resoluciji, ki je zbrala 31 glasov ob odločilni podpori skupine MSI. Najbrž je prav tu razlog, da je Richettija zmotilo Lokarjevo kričanje in se je moral fašistom javno oproščati?

Zato ponavljamo, kolegi pri PD: poročajte o SSK, činveč in objektivno, brez prikrivanja, brez usmiljenja. Sami vas bodo na kolennih prosili: »Utihnite, za božjo voljo, sicer bo po nas«.

Remu Devetaku, ki zahteva od SKGZ in »Primorskega« glasove za SSK, pa rade volje ponavljamo naše stališče, ki bi ga morali osvojiti tudi drugi: SSK, kakor tudi druge stranke, naj prejme toliko glasov, kolikor si jih zasluži s svojim delom. Niti enega več, niti enega manj.

Čemu naj bi ji SKGZ in PD nudila kiska? Saj niso mazohisti, ki uživajo, če jih kdo psuje in grize. Mar ne?

Darovi in prispevki

Januarja 1945 je v Brkinih padel Dušan Ota iz Boljunca. Ob 40-letnici smrti, v počastitev njegovega spomina, daruje žena Draga 20 tisoč lir za sklad »Dela«.

V isti namen sta Josip Ota in Rozalija darovala 30 tisoč lir za sekcijo VZPI-ANPI iz Boljunca.

Ob poravnavi naročine so prispevali v sklad »Dela« Vanda Pertot iz Nabrežine 4 tisoč lir, Poldo Španger iz Devina 4 tisoč lir, Lucijan Terčon iz Nabrežine 9 tisoč lir in Adam Leopold (nabrežinska postaja) 4 tisoč lir.